

UNDERLAG: Ungdomsråd om
Stockholm+50 med fokus på
ledarskapsdialogerna

Skriftlig dokumentation från
Miljödepartementets och NOD:s
samråd 20 april 2022

Innehållsförteckning

Inledning	2
Inledande anförande av klimat- och miljöminister Annika Strandhäll	3
Gemensamt budskap från ungdomsrörelsen	4
Gruppdiskussioner utifrån ledarskapsdialogerna	9
<i>Ledarskapsdialog 1</i>	9
<i>Ledarskapsdialog 2</i>	13
<i>Ledarskapsdialog 3</i>	17
Avslutande reflektioner från Miljödepartementet	21

Inledning

Mattis Ekestaf, NOD, samt Miljödepartementets representant Hedvig Petersson inledde samrådet och gav en tillbakablick till de tre tidigare ungdomsråden.

Tidigare ungdomsråd har haft två parallella teman, med Stockholm+50 som ständigt återkommande men då kvällens ungdomsråd skulle bli det sista innan genomförandet av Stockholm+50 skulle mötet ägnas åt frågor som rörde konferensens tematik, alltså ledarskapsdialogerna som är själva kärnan i konferensen.

Petersson fortsatte med en kort beskrivning av Stockholm+50. Konferensen äger rum på Stockholmsmässan 2–3 juni 2022. Övergripande teman är att accelerera redan existerande åtaganden som är inom ramen för agenda 2030 och en hållbar återhämtning från pandemin. Stockholm+50 är inte ett förhandlingsmöte och kommer alltså inte att resultera i ett förhandlat resultat. Fokus är att komma fram till åtgärder och rekommendationer som kan snabba på de åtaganden som redan finns.

Petersson konstaterade att ledarskapsdialogerna, vid det senaste ungdomsrådet i december, nyligen hade fastställts i FN:s generalförsamling. Sedan dess har det innehållsmässiga arbetet för ledarskapsdialogerna haft stort fokus. Under ungdomsrådet i december diskuterades genomförandet och vilka områden som bör prioriteras för att vi ska få en hälsosam planet. Resultatet av ungdomsrådet kunde sedan presenteras för tjänstepersoner som arbetade med innehållet i ledarskapsdialogerna och blev därmed ett direkt inspel till vilka frågor som är prioriterade för unga i Sverige.

Resultatet från kvällens ungdomsråd kommer att ge inspel till ett nordiskt ministermöte på Stockholmsmässan den 1 juni där nordiska ungdomsrepresentanter ska presentera ståndpunkter från nordiska ungdomskonsultationer dit detta samtal kommer att bidra.

Inledande anförande av klimat- och miljöminister

Annika Strandhäll

Klimat- och miljöminister Annika Strandhäll återkopplade till ungdomsrådet i december och konstaterade att organisationernas gemensamma budskap satte ribban för vad som är prioriterade områden för unga i Sverige i just denna process.

Stockholm+50 har ett ansvar att knyta samman generationer och ungas röster på konferensen blir en viktig del i att säkerställa nuvarande och framtida generationers välbefinnande. Stockholm+50 är en möjlighet att komma fram till framgångsrika och innovativa metoder, som kan accelerera redan existerande åtaganden. Det måste bli tydligt att en investering i planeten är att investera i hela mänskligheten.

Stockholm+50s titel "A healthy planet for the prosperity for all – our responsibility, our opportunity" reflekterar att vi har ett gemensamt ansvar men också möjlighet att hitta lösningar för en hållbar framtid. Vi vill med Stockholm+50 säkerställa en grön och rättvis omställning där vi inte överskrider våra planetära gränser, samtidigt som vi bekämpar klimatförändringarna, förlust av biologisk mångfald och det växande problemet med föroreningar.

För att det här ska vara möjligt, mitt under en period som präglas och flertalet kriser som Covid-19 och kriget i Ukraina, krävs ett holistiskt angreppssätt och stärkt multilateralt samarbete där vi jobbar över sektorer och nivåer. Vikten av att stärka det multilaterala samarbetet för att hantera planetära gränser har bland annat lyfts i förberedelsemötet i FN för Stockholm+50.

Ministern menade att det finns tre områden där hon hoppas att vi tillsammans kan göra skillnad med Stockholm+50 och som hon önskade ungdomsrörelsens syn på under kvällens ungdomsråd:

1. Fokusera på både framåtblickande och transformativa åtgärder som bygger förtroende, jämlikhet och inkludering,
2. Minska genomförandegapet, vilket kräver kollektiva åtgärder, stärkt partnerskap så väl som utökad finansiering,
3. Vikten av att mobilisera och stärka civilsamhällets röster, däribland unga. Vi strävar efter att civilsamhällets budskap ska återspeglas i utfallet av Stockholm+50 precis som det gjorde på stockholmskonferensen 1972 som var startskottet för hela samarbetet på FN-nivå i miljöfrågor.

Ministern fortsatte på spåret kring civilsamhället och ungas röster och konstaterade att ungdomsrådet är en viktig pusselbit för att åstadkomma detta. Då kvällens ungdomsråd dessutom innefattar diskussioner om de tre ledarskapsdialogerna, som ju är kärnan av Stockholm+50, blir ungdomsrådet ett sätt att göra inspel till mötets resultat. Ministern menade att de kompetenser och perspektiv inom området som återspeglas i ungdomsrådet är värdefulla och hon såg fram emot att höra deltagarnas prioriterade områden för att möjliggöra ett accelererande av existerande åtaganden som är inom ramen för Agenda 2030 och samtligt nå en hållbar återhämtning.

Gemensamt budskap från ungdomsrörelsen

LSU – Sveriges ungdomsorganisationer framförde ett gemensamt budskap till ministern, som formulerats av deltagarna vid förmötet och förankrats med de deltagande organisationerna. Även Fältbiologerna, som inte närvarade vid ungdomsrådet, meddelade att de ställde sig bakom det gemensamma budskapet. Det följande gemensamma budskapet framfördes av Amanda Björksell och Axel Eriksson som båda representerar LSU, Sveriges ungdomsorganisationer under COP27:

Det inte bara är klimatförhandlingarna vi vill fokusera på i år, utan även förhandlingarna om biologisk mångfald, miljö och inte minst Stockholm+50. Det är ett viktigt år för klimatet. Men samtidigt ser vi hur det mediala utrymmet krymper allt mer. I takt med att IPCC-rapporterna blir allt tydligare får klimatet mindre utrymme i media. Samtidigt som FN:s generalsekreterare António Guterres säger att det är vi, klimataktivisterna, som har rätt och företag och länder som fortsätter bygga sin framgång på fossila bränslen som är det verkligt radikala. Vi ser idag att klimatet och klimaträttvisa inte prioriteras över det ekonomiska intresset. Unga miljö- och klimatorganisationer, varav många är här idag, har tydligt markerat då vi nu ser att Sverige agerar på ett sätt nationellt men driver en annan agenda internationellt. När Sverige tillåter en järnmalmgruva på samisk mark går Sverige emot sina egna linjer. Vi behöver ett Sverige som är en förebild i klimat- och miljöarbetet, där mänskliga rättigheter inte kränks. Där ett intersektionellt perspektiv är en självklarhet. Men för att kunna vara en förebild behöver man vara trovärdig. Ord och handling måste hänga samman.

Vi lever i en tid när klimatförändringarna inte handlar om kommande generationer. Det handlar om vår framtid, och våra vänner världen övers nutid. Vi lever i en tid då forskningen talar klarspråk, men våra världsledare handlar utifrån andra principer. Vi

kommer fortsätta höja våra röster för vår framtid och nutid, för den biologiska mångfalden, för naturen, klimatet, för ett hållbart brukande och en långsiktig livsmedelsproduktion. Vi kommer fortsätta höja våra röster, och vi önskar att du, Annika Strandhäll gör detsamma. Under Stockholm+50 var Olof Palme tydlig och modig. Han visade på en framtidstro, en vilja att ställa om och ett nytänkande, speciellt i benämningen av storskalig exploatering av naturen. Annika Strandhäll, vi ber dig att visa samma mod som ditt parti gjorde då, för 50 år sedan, för idag är behoven större... Ett mod att både inom Sverige, i EU och i de globala förhandlingarna alltid stå upp för klimatet, för naturen, för rättvisa. Mod att inte vika ner sig och inte ge upp. Mod att ifrågasätta, i alla rum. Också då det är jobbigt.

Idag träffas ungdomsrådet för sista gången. Ett ungdomsråd som har vuxit fram, som har blivit starkare och tydligare. Ett ungdomsråd som har blivit en fungerande form för att inkludera unga. Idag vill vi föra fram ett gemensamt budskap, som bygger på det förmöte inför ungdomsrådet som vi hade i förra veckan. Det finns många frågor där vi står enade, och frågor där vi har olika åsikter. Vi ser mycket fram emot att föra en dialog med dig, Annika Strandhäll, om klimatet, om miljö och om Stockholm+50.

Ledarskapsdialog 1

Det är något avigt i dagens samhällets och människans relation till naturen. Allt färre växer upp nära naturen, i naturen, av naturen. För att förstå varför vi måste skydda natur och klimat behöver vi själva förstå naturen och hur vi är beroende av den, inte minst för vår matproduktion. Vi anser att fler behöver ha tillgång till naturen och att gröna ytor ska vara en självklarhet i stadsplaneringen. Det bör även vara obligatoriskt för skolor att bedriva undervisning utomhus och att undervisa om naturen.

Vi måste skydda naturen och dess rättigheter. Men vi måste även skydda de människor som möter konsekvenserna av klimatförändringarna. Vi ser att ursprungsbefolkning, lokalsamhällen, miljöförsvare, kvinnor, unga och barn är speciellt utsatta och måste inkluderas i beslutsfattning och lyssnas på. Naturens rättigheter måste sättas före företags viljor och vinster.

För att Sverige ska kunna bära sitt ansvar behöver vi mäta våra konsumtionsbaserade utsläpp. Länder ska inte kunna gömma sig bakom andra länders utsläpp. Förmötet anser även att det behövs en ekocidlagstiftning där ekocid erkänns som ett brott under Romstadgarna och ett erkännande av naturens egna värde.

För att uppnå en rättvis, naturpositiv och utsläppsfri värld anser vi att vi behöver säkerställa ett tydligt mätbart globalt mål om att vara naturpositiv till 2030, alltså tillföra

mer till naturen än vad som förbrukas. Ett helhetsperspektiv behövs, som ser att klimatförändringarna driver på existerande konflikter och skapar nya konflikter som relaterar till naturresurser.

Ledarskapsdialog 2

Ledarskapsdialog 2, om att uppnå en hållbar återhämtning efter pandemin, är en viktig prioritet för det unga svenska civilsamhället. Pandemin har inneburit uteblivna fysiska träffar med våra medlemmar, vilket minskat framför allt återväxten av medlemmar. Vi är därför måna om att återgå till ett engagemang ansikte mot ansikte, men även att samhällets återhämtning ska ske på ett hållbart och rättvist sätt.

Digitala möten har både för- och nackdelar. Å ena sidan möjliggör de deltagande över stora geografiska avstånd, så att tidsåtgång och utsläpp från resor undviks. Det bidrar till tillgänglighet, oavsett var en befinner sig. Å andra sidan finns det en stor ojämlikhet i tillgången till stabil uppkoppling och möjligheten att delta under digitala former. Det gäller inte bara mellan länder, utan även inom Sverige, där bland annat städer generellt sett har mer utbyggd infrastruktur för digital kommunikation än landsbygden. Vi ser en ökad digitalisering av mötesformer som positivt, men betonar att den inte får ske på bekostnad av deltagande på lika villkor.

Covid-19 bör inte ses som frikopplad från naturkriserna, förlust av biologisk mångfald och klimatförändringar, utan behöver behandlas som ett symptom av dessa. Pandemin har enligt många forskare orsakats av en ohållbar djurhållning sedan flera decennier och en globaliserad handel. Den är alltså inte en kris att hantera utöver naturkriserna, utan en direkt följd av dessa. Utan att behandla de underliggande kriserna förväntas pandemier av samma slag att bli det nya normala. Utöver gemensamma internationella åtgärder krävs lokalt ägandeskap över resurser och produktion för ökad självförsörjning och resiliens mot kriser.

Pandemin har visat att våra samhällen är kapabla till stora förändringar när de hotas. Naturkriserna är inte mindre akuta, vilket är temat för den tredje ledarskapsdialogen, om en snabbare implementering av ekologisk hållbarhet.

Ledarskapsdialog 3

För att uppnå detta krävs att vår konsumtion och produktion förändras i grunden. Att likställa lycka med mängden materiella tillgångar är inte hållbart. Storföretag vill få oss att köpa saker som vi inte behöver, och det behöver motverkas. Istället krävs en omdefinition av välmående utifrån sociala relationer, människors hälsa och förhållandet till naturen.

Teknik kommer inte att rädda oss, utan holistiska lösningar krävs för att lösa naturkriserna. Att ny teknologi behövs är i stort en myt eftersom teknologier för att bemöta kriserna finns redan idag. Problemet är att de inte implementeras på ett rättvist sätt och i tillräcklig skala. Vi behöver använda den teknologi vi redan har innan vi jagar efter ny. Ett exempel är blockkedje-teknologi som möjliggör spårning av produkters påverkan och motiverar företag att ta ansvar för hela sin värdekedja.

Med sin välfärd byggd på decennier av oproportionerlig miljöpåverkan har Sverige ett ansvar att möjliggöra en global hållbar omställning. Det krävs ett bistånd utgörande minst 1 % av statsbudgeten. I takt med att klimatförändringarna leder till större behov, behöver biståndet öka, inte minska. Det behöver ägnas åt klimatanpassning, men också specifikt skador och förluster. Det bör inte investeras i miljöskadliga industrier. Det behöver integrera hållbarhet och bekämpande av fattigdom genom att utgå från vad lokalsamhällen själva uppger att de behöver. Slutligen behöver det långsiktigt finansiera civilsamhällesorganisationer.

Att behandla endast symptomen för kriserna genom bistånd och effektivisering av produktion är inte tillräckligt. Målet behöver vara en rättvis och hållbar värld. I detta ingår både ekocidlagstiftning och naturpositivitet till 2030, men även naturbaserade lösningar, vilka utnyttjar naturens egen förmåga att hantera utsläpp och miljöpåverkan. Dessa är viktiga, men får inte missbrukas. Istället för att definiera naturen utifrån vad den kan erbjuda oss människor, behöver vi behandla oss själva som en integrerad del av den.

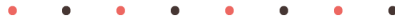
Det unga civilsamhället förespråkar starkare handling mot naturkriserna. Vi kräver reella systemförändringar, och inte bara behandling av krisernas symptom. Vi kämpar för rättvisa, både inom och utom Sveriges gränser. Vi definierar lycka efter verkligt välmående och inte resurser. Detta enar oss, och ungdomsrådet är ett forum för oss unga att göra våra röster hörda på ett meningsfullt sätt för att påverka beslut om vår framtid.

Vi behöver långsiktiga och institutionaliserade former för ungas inkludering i klimatpolitiken. Ungdomsrådet är ett bra verktyg för att nå dit, som används i flera andra länder. Sverige driver själva på och pratar om hur viktigt det är med ungas inkludering, inte minst under Stockholm+50. Det är dags att Sverige visar att vi menar allvar och föregår med ett gott exempel. Vi önskar därför fortsatt en plattform för oss unga att påverka hur Sverige agerar för en hållbar framtid.

Efter LSU:s framförande av det gemensamma budskapet från deltagarna i ungdomsrådet tackade Strandhäll för de många och viktiga synpunkterna och konstaterade allvaret i det

som framfördes. Hon instämde i att det behövs ett större holistiskt perspektiv. Vidare påpekade Strandhäll att det inte handlar om vad som behöver göras utan att ha modet att våga göra det – och att det kräver en stark uppslutning bakom de politiska beslut som behöver fattas. Här behövs exempelvis dialogen mellan generationerna stärkas för att lyckas övertyga människor att vilja ställa upp på de förändringar som behöver ske.

Strandhälls konstaterade att de perspektiv som framförts genom det gemensamma budskapet, samt de enskilda skriftliga anföranden som inkommit från organisationerna (se samtliga anföranden i bilagan till denna dokumentation) kommer att vara viktiga inspel i det fortsatta arbetet inför Stockholm+50 för att säkerställa att ungas perspektiv får höras i det officiella mötet men också i klimat- och miljöarbetet i stort.

Avslutningsvis sade Strandhäll att hon tagit del av andra länders motsvarigheter till ungdomsråd kopplat till miljö- och klimatarbetet och därmed skulle återkomma med svar på frågan om hur ett eventuellt arbete med ungdomsrådet kan se ut framåt.

Gruppdiskussioner utifrån ledarskapsdialogerna

Ledarskapsdialog 1

Reflecting on the urgent need for actions to achieve a healthy planet and prosperity of all.

Hur kan vi ställa om och återupprätta en positiv relation till naturen?

Det finns en vikt av att addera både andliga och existentiella perspektiv för att lösa hela klimatfrågan. Vi är väldigt alienerade från naturen idag och lever inte på samma sätt som tidigare, och i andra delar av världen, nära och i samklang med naturen. Det enda sättet att återupprätta relationen till naturen är att vistas mer i den, det är grundläggande att ha en **relation till naturen**. Det är långt avstånd mellan gemene man och naturen. Vi måste börja i tidig ålder, för att få upp ögonen för att naturen är värd att rädda måste man vistas i den.

I detta arbete har både skolan och civilsamhället en stor roll att fylla. Alla människor måste få en chans att vistas i naturen, alla åldrar och alla grupper. Idag är **tillgången till naturupplevelser ojämlik** och det behövs tydligare insatser för en bred inkludering. Vi behöver ha förståelse för att olika grupper har olika resurser att ta in frågor om klimat, miljö och natur. Här kopplar den social hållbarheten tydligt an till den ekologiska. En förändrad syn på naturen måste ske brett i samhället och i det arbetet har civilsamhället en viktig roll som folkbildare. Men även skolan är en viktig aktör. En del skolundervisning bör bedrivas utomhus i och med naturen, det leder till en pedagogik och en bättre förståelse av hur allt hänger samman.

De som bor i storstäder kan lätt känna sig avklippta från naturen och hela idén om att värna om naturen, förståelse för var sopor tar vägen och dylikt. Det skulle underlätta om städerna hade bättre system för att underlätta en miljövänlig livsstil, exempelvis för att återvinna vissa typer sopor. Varför satsar vi på att subventionera elbilar istället för att satsa på kollektivtrafiken? Det finns ett behov av att **miljömedvetenheten kommer in mer systematiskt i vardagen**. Barn och unga måste också ha tillgång till naturen, även de som bor i städer. Att tillgängliggöra naturen som fysisk upplevelse är av stor vikt för barn och unga. Tillgången till **gröna ytor** ska vara som en naturlig del i **stadsplaneringsarbetet**. Inställningen till naturen måste förändras, uppvärdera förståelsen av naturen i sig.

Det finns dock ofta en **brist på finansiering av klimatprojekt** vilket kan göra att det är svårt att skapa större engagemang. Finansieringen behöver inte alltid vara väldigt omfattande men det måste finnas katalysatorer för att skapa större intresse hos både unga och övriga allmänheten. Det kan handla om att på ett lekfullt sätt skapa projekt, med fördel i skolorna och gärna med ett liknande koncept som UF. Lokalt och ungt engagemang är avgörande och här måste det finnas tydlig finansiering som visar på att det här är en viktig fråga. Ökad finansiering ger nya strukturer som ger ökat engagemang. **Långsiktig och hållbar finansiering** av civilsamhällesorganisationer som arbetar med dessa frågor är av stor vikt. Genom ökad kunskap så kan större press sättas på beslutsfattare.

Vi måste också vara **lyhörda inför dem som jobbar med naturen**. Det saknas till exempel bred kunskap om hur livsmedelsproduktion går till. Det skulle behöva göras en konsekvensanalys för varje beslut som tas kring hur det påverkar lantbruket. Naturen måste få sitt rätta värde. Uppfattningen är att de flesta vet värdet av naturen och vad som krävs. Att forskningen och civilbefolkningen är på det klara med vad som behöver göras, men att politikerna inte är beredda att göra det som krävs. Det är viktigt att få med landsbygden i detta arbete.

Hur kan vi skydda människors och naturens rättigheter, inklusive ursprungsbefolkningar och lokalsamhällen, miljöförsvare, kvinnor, ungdomar, och framtida generationer?

En utmaning är att det finns **existerande avtal** på det här området som stater inte alls strävar efter att följa. Det hjälper inte att skydda rättigheter med tillexempel avtal och lagstiftning om de inte efterföljs och om avvikelser inte sanktioneras.

En **ekocid-lagstiftning** är ett exempel på en insats som skulle vara till oerhört stor hjälp, ett relativt enkelt sätt att göra stor skillnad. Den internationella lagstiftningen mot ekocid är något som kan hjälpa oss att skydda människors och naturens rättigheter. Den typen av lagstiftning behövs.

Det krävs mycket mer **respekt för ursprungsbefolkningen**. Sverige behöver ta sitt historiska ansvar och implementera ILO169 och inte exempelvis tillåta att det byggs en gruva på samisk mark. Tvärtom ska staten ge tillbaka mark till samerna. Det är av högsta vikt att ha ett holistiskt perspektiv och prioritera mänskliga rättigheter över ekonomisk vinst. Tyvärr verkar utvecklingen gå åt ett helt annat håll, till exempel är den fortsatta gruvdriften i Gállok ett väldigt tydligt exempel på när dessa rättigheter inte alls skyddas.

Kvinnor och unga är de grupper som kommer att drabbas hårdast framöver se det är av särskild vikt att dessa grupper får föra sin egen talan. Det kommer vara avgörande att **marginaliserade grupper** inte förbises utan att de själva får bidra till lösningar som fungerar för deras grupp och behov. Det viktigaste är att de som berörs får komma till tals, att beakta representation och att tillgängliggöra forum där frågorna lyfts för de mest utsatta grupperna. Men att bara tänka inkludering räcker inte man måste också ge förutsättningar och verktyg för att kunna delta. Ungdomsråden är ett bra exempel på inkludering av en grupp; barn och unga. **Ungdomsråden bör permanenteras** även efter Stockholm +50 konferensen. Det måste också finnas i en tydlighet från det offentliga som bjuder in och organiserar samverkan- och dialogfora med civilsamhället att det är tydligt vad som händer med den input som ges i dessa möten och inte minst hur resultaten följs upp.

Den enskilde individen har också ett ansvar. Genom att öka informationen och kunskapen kan civilsamhället och individer agera. **Äganderätten** är dock viktig för att säkerställa både individers och naturens rättigheter och möjligheten att bruka jorden långsiktigt och hållbart. Så att de som äger marken vågar bruka den på bästa sätt och vågar investera i det.

I många länder är miljöförsvare dock det farligaste du kan vara. Ett ökat skydd för miljöförsvare och att tänka in MR-frågor även inom Sverige är av vikt.

Vilka åtgärder skulle er organisation vidta för att accelerera förändringen mot en hälsosam planet? Vilka policyer/strukturer/perspektiv måste finnas på plats för att kunna vidta sådana åtgärder?

Alla måste bidra och även en inte helt utpräglade "miljöorganisationer" måste ta sitt ansvar på dessa områden, det här är en **kris som berör alla**. Det finns exempel på organisationer som har utlöst klimatnödläge, det är ett sätt att visa på att det är på riktigt och att det är akut. De här frågorna går inte att adressera utöver all annan verksamhet, klimatkrisen pågår hela tiden och då måste vi också agera hela tiden.

Men här måste även myndigheter och regeringen reagera med samma allvarsamma tonläge. Beslutsfattare måste **signalera att det här är en fråga som berör alla** hela tiden och kan inte lämna över ansvaret för det på civilsamhället. Vi vet att det behövs en systemisk förändring. Politiker måste sluta investera i fossila bränslen. Vi måste genomföra en avkolonialisering från grunden, där mänskliga rättigheter tas på allvar. Civilsamhället kan inte genomföra förändringen själva. Vi kan mobilisera, men det krävs

mer än enskilda åtgärder. Det krävs en systemförändring. Det här är särskilt viktigt då inte alla i samhället kan delta på lika villkor på grund av ojämlika förhållanden och det är därför avgörande att det skapas strukturella möjligheter för alla att delta och förstå utmaningarna. Här behöver offentligheten erbjuda plattformar för människor att göra sina röster hörda, till exempel så som unga får inom ramen för detta ungdomsråd. Det är även ett argument för att permanenta det här ungdomsrådet.

Viktigt att fortsätta det multilaterala arbetet till exempel i FN, samtidigt måste Sverige visa tydligt ledarskap i dessa forum. **Biståndet** är ett viktigt verktyg i det globala arbetet, biståndet får inte minska, snarare bör vi diskutera andra finansiella stödstrukturer med fokus på klimat, klimatfinansiering. Biståndet till stöd för demokratin, miljön och dess utveckling bör öka – inte minska. Vi måste se helhetsperspektivet, vi har inte flera olika kriser vi har en kris som tar sig uttryck på olika sätt men som bottnar i en kris som rör ekonomisk, social och miljömässig ohållbarhet. Sverige kan också vara ledande i att belysa olika miljöföreträdares kamp runt om i världen som inte sällan sker med stora risker inte minst för kvinnor och barn i deras arbete. Sverige får därför inte tumma på biståndet och sikta på att vara ett klimatpositivt land till 2030. Civilsamhället behövs i det här arbetet, därför måste vi säkerställa finansieringen. SIDA:s omställning av finansieringen riskerar att många organisationer saknar medel.

Ekonomi går idag före ekologi, vi måste tänka annorlunda och **premiära ekonomisk och social hållbarhet**. Att laga, leasa eller på annat sätt arbeta mot en cirkulär ekonomi är tvunget. Till det måste transparensen öka kring vår konsumtion och vilka utsläpp individens konsumtion skapar – det måste bli enklare för konsumenten att göra rätt val. På ett globalt plan bör handelstekniska verktyg som embargo och liknande användas i högre grad för att stimulera hållbarhet. Civilsamhällesorganisationer som har möjlighet att påverka samhällen, framförallt lokalsamhällen på andra ställen på jorden, så som religiösa samfund, kan och bör utnyttja den ”makten”.

På **lokalt plan** skulle gröna klausuler i kollektivavtalen kunna införas för att tydliggöra vad arbetsgivaren gör för miljön, förtydliga vad ett företag gör med sina vinster till exempel. Fortsatt flexibilitet vad gäller närvaro på arbetsplatser – ett enkelt sätt att minska resor. Generellt så kan samhällen ställa om, det har vi sett inte minst under pandemin – men det krävs en ”måste känsla”, frågan är hur vi skapar den.

En **ekocidlagstiftning** bör införas, och om det implementeras globalt bli ett väldigt bra verktyg. Det gör det enklare för både Producenterna och konsumenter att förstå vilka val som kan och bör göras samtidigt som, om det införs globalt blir det tydligt och rättvist för

alla. Sverige har ännu inte ratificerat ILO-konventionen det borde göras! Ekocidlagstiftningen har varit uppe på flera ungdomsråd och vi vill att den frågan diskuteras på Stockholm + 50-konferensen. Men vi ser även att politik som förts senare tid, till exempel i relation till våra gruvor lyfts upp och diskuteras.

De gröna näringarna är ju de enda som binder koldioxid. Därför är det viktigt att försvara äganderätten, för att möjliggöra skogsbruket som binder mycket koldioxid. Det bästa vi skulle kunna göra i Sverige är att producera mer mat och exportera mer biomassa, för att kunna uppnå fossilfri värld. Det uppstår en fråga om att exportera biomassa och riskerna med kalhyggen och monokulturer, vilket inte är hållbart. Det är möjligt att använda gödsel till biogas. Spannmål kan också användas till biomassa. Men det finns en uppenbar intressekonflikt i hur skogen ska användas. Vi kan inte låta skogen stå kvar och inte brukas om vi samtidigt ska ta fram fossilfria produkter. Skövling är givetvis inte hållbart men det går inte att jämföra med det svenska familjeskogsbruket. Vad händer när vi konkurrerar vårt eget lantbruk? Det leder till barnarbete, sämre djurhållning, mer antibiotikaanvändning. Vi behöver internationella standarder.

Ledarskapsdialog 2

Achieving a sustainable and inclusive recovery from the COVID-19 pandemic.

På vilket sätt ser ni att Covid-19-pandemin har påverkat miljön och er organisations arbete?

Ur ett organisationsperspektiv är **påverkan svårbedömd**, å ena sidan har det varit en extremt liten miljöpåverkan då allt resande ställts in men å andra sidan har verksamhet som främjar social hållbarhet sats på paus. Så det finns både positiv och negativ påverkan. Individernas utsläpp har möjligen minskat under pandemin, men utsläppen har ökat ändå. Detta visar att det krävs systemförändringar, att individer inte kan ta det enda ansvaret för förändringen som behövs. Samtidigt har pandemin ändå gett hopp om att omställningar och förändringar kan gå relativt fort.

Mycket arbetet har ställts in men pandemin har också öppnat dörrar för nya arbetsätt digitalt som också har främjat globalt arbete. Den **digitala omställningen** har skalats upp i väldigt snabb takt vilket möjliggjort nya mer hållbara arbetsätt. Det har varit en hävstång för en hållbar omställning på många sätt, men den har också blottlagt en ojämlig tillgång till både internet och teknik. Sett till klimatet har digitaliseringen minskat resandet vilket är positivt. Möjligen har hållbara investeringar skjutits upp och bromsat upp en del

forskning, men samtidigt möjliggjort ett mer digitalt arbetsliv. Digitaliseringen har dock både positiva och negativa aspekter: det är inte hälsosamt att sitta för mycket framför en skärm. Samtidigt har resandet inom organisationerna minskat kraftigt. Det finns ett fokus på att unga ska ta ledningen i klimatfrågan. Det krävs en väg tillbaka på ett bra sätt, men samtidigt borde vi hålla fast i det vi vunnit: att exempelvis kunna ha digitala möten. Det kan också i många fall vara enklare att engagera sig digitalt kring olika frågor men också få tillgång till olika forum.

Kollektivismen har blivit lidande och den är helt avgörande för att ta tag i och arbeta med svåra frågor, den här kampen måste göras tillsammans och därför har det verkligen varit en förlust att inte kunnat ses. I många organisationer har verksamhet helt lagts ner vilket gör att många har förlorat sitt sociala sammanhang, en **stor påverkan på den sociala hållbarheten** men också på möjligheterna till ett brett engagemang. Alla kan nog skriva under på att det varit ett minskat engagemang när man inte setts på riktigt.

Många unga har farit illa av isoleringen. Det har varit svårt att värva medlemmar, rekrytera personer till styrelser och så vidare. Isoleringen har varit påtaglig och för många engagerade har det varit svårt att må bra i aktivismen. Pandemin ledde även till mindre aktiviteter och det i sin tur har lett till färre möjligheter att träffas vilket leder till färre medlemmar. Vi ser ett generellt medlemstapp hos många organisationer och att det inte är lätt att rekrytera nya medlemmar. Den lokala verksamheten måste komma igång, det är där medlemmarna finns.

Utrymmet i media har minskat enormt kring klimatfrågan, och det har varit svårt att ta sig igenom bruset och klimatfrågan förlorar på att inte vara aktuell i media för då riskerar den att falla i glömska.

Vilka existerande åtgärder behöver ändras för att säkerställa en inkluderande och hållbar återhämtning från Covid-19-pandemin?

Jämlikhetsperspektivet är oerhört viktigt även här. De redan **mest utsatta har drabbats hårdast** i den här krisen, vilket ofta är fallet. Det kommer högst troligen vara så att vi får vänja oss vid kriser i större utsträckning vilket gör att vi måste öka beredskapen på alla områden. Det är privilegierade grupper som har hög beredskap för kriser och det måste samhället kompensera för. Det är väldigt tydligt att pandemin har slagit värst för de redan utsatta, här måste det göras insatser för de mest utsatta i större utsträckning.

Vi måste dela på bördan globalt, det går inte att rika länder gör sin omställning utan att dela med fattigare länder. Nu har vi en möjlighet att vara mer inkluderande från början, nu när vi ”startar om”. Möjligt att samlas på nytt. Det är hoppfullt att ha sett att förändring kan ske.

Multilateralismen är viktigare än någonsin. I detta måste klimatfrågorna vara centrala. Parisavtalet måste gälla oavsett. Barn och ungdomars utbildningsgrad har minskat globalt under pandemin, barn har behövt arbeta. Andelen flickor som gifts bort har ökat. Det har varit en minskad insyn av det övriga samhället vad som sker inom tex. Familjen. Här behövs ett starkt och stabilt bistånd för att stärka den globala solidariteten och arbete förebyggande och för att minska de klyftor som uppstått. Sverige behöver finansiera åtgärder som håller över tid. Vi måste ge människor möjligheter att bygga upp sina liv men också verka långsiktigt.

Pandemin har resulterat i enorma sociala kriser, fattigdom, hunger och den har ökat klyftorna. Och även om effekterna av pandemin har varit väldigt olika från land till land så en generell utmaning att ungas psykiska hälsa och missad skolgång måste prioriteras. Biståndet ett viktigt verktyg i det arbetet, bygga resiliens och motståndskraft mot framtida pandemier. Oroväckande att vi ser mer nationalism när vi snarare behöver **ökat internationellt samarbete**.

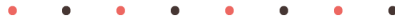
Viktigt att även följa hur **ändrade levnadsvanor** efter pandemin påverkar på längre sikt, till exempel kan det vara positivt för klimatfrågan att fler flyttar ut ur städerna, men det kräver att vi tillvaratar det engagemanget och följer frågan noga. Resandet har också ändrats och även vårt sätt att semestra och det är därför extra viktigt att nu i transitionen se till att det finns hållbara alternativ. Vi har en stor möjlighet nu att ändra vanor gällande både boende, resor och fritidsintressen. Det finns stora möjligheter nu för klimatet men de måste tillvaratas och det måste finnas strukturer som underlättar att de tillvaratas.

Det är också intressant att se hur fort det gick att komma tillbaka i gamla vanor och det är tydligt att det inte är enkelt att välja rätt. Det måste till exempel finnas kollektivtrafik och andra **strukturer för att underlätta** för medborgare att göra rätt. Det kommer att kosta att ställa om och den här krisen är en lika allvarlig kris som pandemin var. Klimataktivism måste backas, inte bara från opinionen utan från politiker. Det skapar ett demokratiproblem när det så tydligt syns att frågan inte tas på allvar. Varför får inte unga svar på sina frågor av makthavare? Det ska spela roll att gå till valet och rösta i september. Det är en demokratifara om unga och deras frågor inte tas på allvar.

Klimatkrisen behandlas inte som en kris, det kommer inga informationsblad till allmänheten och det görs inga dagliga presskonferenser. Det **behandlas inte som en kris**

och det gör att det blir svårt att agera utifrån det. Det måste finnas en tydlighet från politikerna och det blir svårt för medborgarna att förstå hur viktig den här frågan är om det inte signaleras tydligt från ledare i världen.

Hur säkerställer vi att alla länder/samhällen kan dra nytta av möjligheter som härrör från en hållbar och rättvis omställning?

Avgörande är att biståndet inte påverkas nu i spåren av krisen i Ukraina. Varken **bistånd** eller klimatarbete kan få stå tillbaka när det kommer till resurser för flyktingmottagande. Det är avgörande för en inkluderande och hållbar omstart att vi får med oss även de delar som inte på egen hand kan göra en omställning. Vikten av bistånd kan därför inte nog betonas. De grupper och lokalsamhällen som har drabbats hårt av klimatförändringar vet ofta själva vad som behövs för att återställa och därför behöver de makt och medel som de själva får styra över.

Sverige har ett **stort ansvar att agera**. Alla har ett ansvar, men alla har inte samma historiska ansvar och samma möjlighet. Sverige har varit en bidragande orsak till klimatförstörelsen, därför har Sverige som stat ett stort ansvar att agera. Också gentemot urbefolkningen. Vi har ett ansvar att inte köpa in saker som produceras på ett sätt som vi inte skulle acceptera. Vi behöver ställa krav och öka medvetenheten kring hur produktionen går till. Vaccinationen av Sverige och de rika delarna av världen visade mycket tydligt på hur orättvist resurserna är fördelade globalt. Här kan vi i Sverige stötta och bidra till jämnare fördelning i framtiden. Pandemin har visat på ett konsekvenstänk som skulle kunna översättas till klimatet, miljön och social hållbarhet – och vilken omställning som krävs för att lösa de problemen.

Det behöver finnas ett specifikt **klimatbistånd** för att rikta arbetet. Resurserna måste delas lika – på ett globalt plan. Grupper som drabbats hårdast och sårbara grupper måste prioriteras och få stöd. Vi måste stärka de sociala hälsosystemen globalt, men vi måste även ändra vår djurhållning för att undvika fler pandemier. Långsiktighet, lokal förankring och samarbeten med partnerorganisationer ger bäst effekt av insatser som görs – då vet vi att pengar och stöd hamnar rätt och skapar makt över de egna resurserna. Vi måste införa en **holistisk klimatfinansiering**, en klimatfinansiering som inte endast tar sikte på klimatåtgärder utan även till att ge stöd till dem som drabbas av klimatpåverkan redan nu. Biståndsmedel är viktigt men låt klimatfinansiering vara en egen post i budgeten för att förtydliga kopplingen och arbetet.

Ledarskapsdialog 3

Accelerating the implementation of the environmental dimension of Sustainable.

Hur kan vi förändra vårt beteende för att ansvarsfullt agera mot en hållbar konsumtion och produktion?

Tyngden bör ligga på **strukturella lösningar** snarare än konsumentmakt. Samhället måste underlätta för människor att konsumera hållbart, det behövs kunskap för att göra bra val i vardagen. Märk upp det som är bättre för miljön så att det är lätt att göra rätt. Pandemin har visat vår potential att göra stora förändringar. Vi behöver sätta ribban högt kring hållbar konsumtion och produktion, men göra det hållbart och pedagogiskt. Vi behöver omvärdera vad lycka är, vad vi ska använda våra pengar till. Bryta normen om materiell lycka, att vi behöver materiella ting för att må bra. Roten till problemet är industrierna och det kapitalistiska systemet. Det krävs en **bättre och mer rättvis resursfördelning** i världen. Vi behöver göra det lättare att göra rätt. Det är svårt att konsumera hållbart. Allt ansvar bör inte ligga på individerna, det handlar om att samhället i stort måste ta ansvar och förändras.

Vi måste även hitta **nya sätt att värdera utveckling**, ett mer holistiskt perspektiv. Mer forskning och mer resurser måste läggas på att skapa nya ekonomiska parametrar, till exempel genom att inte bara använda BNP som mätvärde. Det behövs nya och bättre perspektiv på tillväxt, då kan samhället i helhet få en bättre bild av hur läget ser ut på alla områden och vilka insatser som därmed behövs.

Det behövs också mer idealism i omställningsarbetet, det kommer inte nödvändigtvis vara lätt eller roligt att göra den här omställningen men det måste komma från ett **äkta engagemang**. Lycka kan inte bara mätas i saker, industrin måste sluta mata oss med varor som ska skänka oss lycka och lugn. Det finns överlag en alldeles för stor efterfrågan på varor och det är delvis därför vi ser den här illavarslande utvecklingen. Om vi inte hade haft ett så stort behov av att konsumera dessa varor så skulle inte heller miljörelsen behövas. Det är de stora behoven som styr. Vi kan inte exportera klimatutsläppen, vi måste ta ansvar för vad vi köper. Saker är för billiga. Innovation och forskning och återvinning måste möta de behov vi har, en systematisk omställning är för långt borta.

Beteenden behöver förändras på olika sätt. Dels måste plats ges för marginaliserade grupper och individer, makten kommer ju från folket att mobilisera. Vårt demokratiska ansvar som medborgare är att reagera, demonstrera. Men politiker och företag har också

ett ansvar att agera enligt forskningen och **behandla klimatkrisen som en kris**. Vi behöver fördjupa demokratin och värna människors lika värde. Vi måste säkerställa rätten till ett värdigt liv och en värdig framtid. Vi behöver värdesätta barnkonventionen och ta hänsyn till barns upplevelse av klimatkrisen.

Efter pandemin talas mycket om ”återgång till hur det var” – här borde det finnas en större diskussion kring konsekvenstänk och att utnyttja situationen till att återgå till något annat, att **ställa om**. Vi kan inte fortsätta konsumera som vi gör idag, uppoffringar kommer krävas inte bara av individen utan också av företag. Det kommer krävas mycket politiska styrmedel, företag ska inte kunna lägga produktion i ett annat land för att gå runt lagstiftning i Sverige.

Många upplever en miljö och socialhållbarhetsomställning som teknisk och komplicerad, här behövs metoder och arbete för att göra den pedagogisk och förenklad, inte komplicerade. CIVILSAMHÄLLET har här en roll att förenkla och förmedla information och vara folkbildande. Både pandemin och kriget i Europa har visat att det går att ställa om väldigt snabbt om det behövs, för miljön är det en fråga om vilja inte en fråga om det går eller inte går att ställa om.

Vilka är de viktigaste metoderna, vägarna, policy-åtgärder som din organisation skulle vilja se skalas upp för att möjliggöra en övergång till en hälsosam planet?

Nya företagsformer är avgörande, till exempel **socialt företagande** som syftar till att lösa ett samhällsproblem och inte generera vinst. Det behövs tydliga regler och framförallt tydliga skatteregler för att underlätta att driva företag på ett mer hållbart sätt.

Normen måste vara att det är tydligt vilket miljöavtryck en vara har och det ska egentligen vara en tvärtom-märkning, konsumenter bör se vilka varor och tjänster som *inte* är bra för miljön och klimatet. En ”ej hållbar” **märkning** behövs för att det ska göra skillnad. Bra märkningar kostar idag men det kan inte få vara en kostnadsfråga att visa att ens vara är hållbar. Det måste vara väldigt tydligt när man konsumerar vilka varor som bör väljas. Det måste bli enklare att konsumera hållbart och det måste vara mer jämställt i vem som kan konsumera hållbart. Det finns också sektorer som är undermåligt märkta, till exempel restaurangbranschen och offentliga upphandlingar – där behöver strukturella ändringar ske.

Teknologi behöver användas på ett sätt som hjälper oss ur klimatkrisen. Vi måste prata mer om cirkulär ekonomi och vad det innebär, hur det fungerar. Begreppen i miljödebatten måste avpolitiserats och medborgare behöver veta mer om vad till exempel cirkulär

ekonomi är. Vi behöver även få till ett samhälle där man inte behöver resa så mycket, det **måste vara lätt att vara hållbar**. Titta lite på tidigare kriser, skulle ransonering vara en möjlig väg att gå för att få bukt på till exempel överkonsumtion? En metod kan också vara att man har en allmän värnplikt där man ska göra insatser för miljön.

Lantbrukare får för lite betalt. Den låga lönsamheten leder till att många lantbruk lägger ner och att ingen vågar satsa. Det är nödvändigt att **lantbruket** får en större del av det man betalar för maten. Upphandlingskrav i offentlig upphandling innebär ofta att lokalt producerad mat är för dyr för att kunna vinna i upphandlingarna, vilket innebär att exempelvis skolor och äldreboenden serverar mat som producerats på ett sätt som vi inte skulle tillåta i Sverige.

Vi behöver **respektera urfolksrätt**, stoppa kalhyggen, och driva på behovet av att ta till sig den forskning som finns. Vi behöver vara en bidragande aktör till systemomställning. Unga behöver driva på för medvetenheten om att klimatfrågan är en rättvisefråga och spänner över många områden: rasism, feminism, mänskliga rättigheter, arbetares rättigheter. Klimatkrisen samverkar med alla dessa aspekter. Världen borde ha årliga bindande utsläppsminskningar. Därtill bör Sveriges lärosäten följa den forskning som produceras hos dem. **Lärosätena** måste vara klimatneutrala till år 2030.

Hur kan man omvandla styrning och rättssystem som upprätthåller långsiktig ekonomisk stabilitet samt ekologiskt och socialt välbefinnande för alla?

Staten och regeringen måste sätta mer press på de stora företagen, alla led i produktionen måste redogöras för konsumenten redan på förpackningen. Det måste bli ännu tydligare vilken produkt man köper och vilken miljöpåverkan den produkten har haft. Staten måste också sätta mer press på att begränsa hur företag kommunicerar för att skapa ett nytt sätt att se på köp och sälj, vi ska **inte strukturellt främja konsumtion** och det ska inte vara så lätt att nå konsumenterna. Vad gäller individens val och valmöjligheter kan det komma att krävas mer lagstiftning och regleringar, marknaden kommer inte kunna lösa detta på egen hand. Att staten ger stöd till industrier som ställer om (Northvolt/Hybrit) är bra men staten skulle kunna finansiera fler hållbara näringar.

Det är viktigt att ha en **transparens** inom handel och beslutsfattande och vara tydlig med på vilken grund beslut fattas, vilken kunskap besluten vilar på. Kunskapen om klimatkrisen måste nå ut bredare, öka engagemanget hos befolkningen kring frågorna så att det sätts press på politiker.

Här måste politikerna **lyssna på forskning** och se på helheten, all hållbarhet hänger ihop, det måste vara hållbart i alla led och vi måste veta vad som fungerar. Människor är tröga på att ändra sitt beteende och det måste finnas styrning och metoder för att begränsa vår klimatpåverkan. Hur vi ska implementera är viktigt men vi är bortom frågan om vi har en klimatkris eller inte. Det är för mycket fokus på det nu. Det är en kris och den måste hanteras som en kris. Idag finns inget parti i Sverige som har en klimatpolitik som skulle garantera en hållbar omställning. Klimatet måste vara den politiska fråga som prioriteras högst och lägger grunden för all annan politik.

I Sverige är det viktigt att vi ser över politiken kring **skogsbruket och gruvnäringen** att det offentliga vid olika upphandlingar ställer hårdare krav om hållbarhet. Här är det viktigt att bevaka MR-frågorna både utomlands och inom Sverige, i synnerhet kopplat till ursprungsbefolkningen. Tillgängliga beslutsvägar där det är lätt att inkludera alla grupper, även utsatta och minoriteter.

Cirkuläritet och att fasa ut fossiler är också prioriterat. Vi måste skapa ny lagstiftning som skyddar den ekologiska mångfalden. Detta kräver någon form av **långsiktig måluppfyllelse** som hållbarheten kan mätas mot. Implementera ”straff”, konsekvenser, för de länder och aktörer som inte lever upp till de avtal som de skrivit under. Därför behövs bindande internationella avtal och att bygga upp internationella institutioner som kan upprätthålla att de bindande avtalen följs. Det är också viktigt att inte applicera ”ett västerländskt tänk” kring hållbarhet på andra länder, vi måste ha förståelse och respekt för ländernas olika förutsättningar.

Vi måste behålla enprocentsmålet kopplat till bistånd och samtidigt styra det så att aktörer som arbetar långsiktigt och nära den lokala kontexten är de som får stödet. Verka för en global fond för social trygghet, det skulle lyfta vikten av **fungerande välfärdsystem globalt** och skapa hållbara och resilienta samhällen. Avtal och Agenda 2030-arbetet måste kontinuerligt följas upp tillsammans med noggrann uppföljning av olika insatser.

Avslutande reflektioner från Miljödepartementet

Hedvig Petersson, Miljödepartementet, tackade för värdefulla medskick från organisationerna och upprepade hur resultatet från ungdomsrådet kommer att omhändertas. De medskick som framkommit under ungdomsrådet blir en del av det underlag som kommer att diskuteras på ett möte mellan nordiska ministrar och nordiska unga på Stockholmsmässan den 1 juni.

Dokumentationen från diskussionen under ungdomsrådet kommer även att delas med tjänstepersoner på Regeringskansliet, och mer specifikt med Stockholm+50-sekretariatet. Genom att ungdomsrådet har fokuserat på ledarskapsdialogerna, som är kärnan av Stockholm+50 kommer organisationernas synpunkter bidra till att inkludera ungas perspektiv i processen framåt.

Petersson fortsatte med att återkoppla på frågan om ungdomsrådets framtid. Hon konstaterade att för de tjänstepersoner som under åren arbetat med ungdomsrådet är uppfattningen att man hittat en fungerande struktur och ett forum för att diskutera klimat och miljöfrågor med och för unga. Utifrån den bakgrunden pågår en intern process på Miljödepartementet kring en eventuell fortsättning. Däremot krävs ett politiskt beslut och därför gick det vid tillfället inte att ge något definitivt svar.

Avslutningsvis tackades deltagarna för deras stora engagemang och för deras medskick under kvällen och mötet avslutades.

Underlaget är framtaget av NOD:s kansli på uppdrag av Miljödepartementet.

För frågor om underlaget, kontakta info@nodsverige.se

